

ÖMER SEYFEDDİN'E AİT OLDUĞU BİLİNMIYEN BİR ESER VE ON ŞİİR

Fevziye Abdullah TANSEL

Yalnız XX. asrın değil, Türk edebiyatının en muvaffakiyetli küçük hikâye muharrirleri arasında mümtaz bir şahsiyet, Türkçe'mizin adeleşmesinde de mühim rolü olan Ömer Seyfeddin'in ölümünden beri tuzbeş yıl geçmiş bulunuyor; fakat birçok mühim simalarımız gibi, nun da hayatını ve şahsiyetini, eserlerinin hususiyetlerini yaşatan bir ıcnografiye henüz malik değiliz. Hakkındaki mahdut tetkikler ise, li Canib Yöntem'in ilk tab'ını 1935'de neşrettiği *Ömer Seyfeddin, ayatı ve Eserleri* adlı kitabının başındaki muhtasar hal tercemesine eni bilgiler ilâve etmediği gibi fıkra ve makalelerinin, hikâyelerinin, irlerinin mühim bir kısmı, muhtelif mecmualarda dağınık halde almıştır¹.

1911 - 1912'de *Genç Kalemler* mecmuasında Perviz, 1918 - 1919'da eşredilen *Diken'de* Camsab takma adını kullanan Ömer Seyfeddin'in, arhan mahlâsını da kullanmış olduğunun bilinmemesi yüzünden, illî ve siyasî fikirlerini içine alan bir eseri ile Koşma'larının ona t bulunduğu meçhul kalmıştır. Tarhan mahlâsının Ömer Seyfeddin rafından kullanıldığını anlamak hususunda Ali Canib Yöntem'in, *mer Seyfeddin'in Üç Şiiri başlığıyla neşrettiği* *Kızılırmak Mefire, İhtiyar* adlı manzumeler ipucu verdi: Ömer Seyfeddin'in başuharriri bulunduğu *Türk Sözü* mecmuasını tetkik ederken Tarhan ızalı şiirlere rastladık; Koşma başlıklı şiirlerden üçünün yukarıda tı geçen manzumeler olduğunu görmekle, Tarhan'ın Ömer Seyfed-

(1) Ali Canib Yöntem'in eserinde en güzel hikâyelerinden sekizinin tam metni ile ularından parçalar, *Yeni Lisan, Halkımız Niçin Okumuyor, Güzel Türkçe* adlı makale-i, üç manzume, beş fıkra ve müellife yazılan beş mektup mevcuttur (*Ömer Seyfeddin'in yatı ve Eserleri*, İst., Muallim Ahmed Halid Kitaphanesi, 1935). Aynı kütüphane taradan 1938'de *Ömer Seyfeddin Külliyyatı* ismiyle 114 hikâyesi dokuz cilt hâlinde neşre-niştir. Muhtelif basımları olan *Külliyyat*'ın yeni tab'ı, Şerif Hulûsi tarafından bazı yeni tinler ve notlar ilâvesiyle hazırlanmaktadır ve dört cildi 1956 - 57'de basılmıştır.

(2) Nu. 22, 15 Mart, 1336 - 1922.

din tarafından kullanılan bir mahlâs olduğu neticesine varmış bulunuyoruz.

Tarhan'ın Ömer Seyfeddin'den başka kimse olmadığını tesbitten sonra dikkatimizi çeken bu imza ile yazılmış bir şiire *Türk Yurdu* mecmuasında rastladık; son zamanlarda Sahhaflar'daki eski kitaplar arasında elimize geçen ve Tarhan imzası ile basılan *Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset* adlı eserin de Ömer Seyfeddin tarafından yazıldığını söyleyebiliriz. İşte makalemizin birinci kısmında bugüne kadar Ömer Seyfeddin tarafından yazıldığı bilinmeyen bu kitap ikinci kısmında ise aynı mahlâsla neşrettiği şiirler üzerinde duracağız.

A. MİLLÎ TECRÜBELERDEN ÇIKARILMIŞ AMELÎ SİYASETİN YAZILDIĞI DEVİRDE MİLLÎ MEFKÜRE MÜNAKAŞALARI

Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset, bağlanmamız gereken millî mefkûre, bunun tahakkuku için takibedeceğimiz siyaset hakkında bir eserdir. Bir şair, fıkra, makale, bilhassa küçük hikây muharriri Ömer Seyfeddin'in böyle bir eser ortaya koymaktaki maksadını anlayabilmek için, hangi şartlar altında kaleme alındığını iza zaruretindeyiz; bu husustaki izahlar eserin mânasını belirttiği kadar müellifinin fikirlerini de kıymetlendirecektir.

II. Meşrutiyetten önce Osmanlılık, İslâm Birliği, Türklük mekûreleri mevcut olmakla beraber, bu sahalardaki çalışmalar mahdû kalmış, hangisinin memleketimizin bünyesine daha uygun bulunduğu münakaşa mevzu olmamıştır 1908 den sonraki hâdiseler, memleketimizde canlanan matbuat hürriyeti, Balkan Harbi'nin meydana getirdiği uyanıklık neticesinde artık millî bir mefkûreye bağlanmamız millî birliğin kuvvetlenmesi için hangi mefkûreye bağlanacağımız meselesi münakaşa mevzuu oldu; geniş ölçüde münakaşalara yol açtı bilhassa İslâm Birliği ve Türklük mefkûreleridir. Bu iki mefkûre bağlananların müsterek tarafaları İslâm memleketlerinin geriliğinde Müslümanlık'ın hurafelerle bozularak tehlikeye yüz tuttuğundan kâyetle, İslâm ülkelerinin kalkınması için tedbir alma fikrini ileri sürmeleridir. Pan-İslamisme müdafileri, İslâmlar arasında kavmiy farkı gözetilmesine tarafdar değildirler; bu sebeple Türklük mefkûresinin İslâmlar arasında tefrika yaratacağı kanaatindedirler ve bö-

bir cereyan İmparatorluk'un sarsıldığı Balkan Harbi sırasında bütünü tehlikeli sayılıyordu. Bu düşüncelerle, Sebilür - Reşad âzasından bâzılarının da imzasını taşıyan bir tezkire İttihad ve Terakki Merkezi Umumî âzasından Ziya Gökalp'e gönderildi; Türklük hakkındaki neşriyatın zararından söz açılarak, her iki tarafın münakaşalı ilmî toplantılar yapmak suretiyle anlaşmaları teklif ediliyordu; fakat bu tezkire cevapsız kaldı³ ve Balkan Harbinden sonra da münakaşalar devam etti.

Dinsiz, hayalperest, tefrikacı, mâziyi canlandırma gayelerinden dolayı da mürteci olarak vasıflandırılan Türklük mefkûresi müdafileri fikirlerini bilhassa *Türk Yurdu* mecmuasında neşrettiler; Gökalp'in *Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak*, Fuad Köprülü'nün *Türklük, İslâmlık, Osmanlılık*, Ahmed Agayer'in *Osmanlı İnkılâbının Şark'ta Tesirâtı, Süleyman Nazif Bey'e, Cevaba Cevap, İslâmiyette Dava-yı Milliyet* başlıklı yazıları, Türklük mefkûresinin ilmî surette izahı ve aynı zamanda uğranılan tarizlere, ithamlara karşı birer cevaptır.

Ziya Gökalp'e göre memleketimizde üç fikir cereyanından önce III. Selim zamanından başlayarak muasırlaşmak cereyanı hissedilmiş, 1908 inkılâbından sonra buna İslâmlaşmak, son yıllarda da Türklük mefkûresi iltihak etmiştir. XX. yüzyıl milliyet asrıdır; vicdanlar üzerinde en tesirli unsur milliyettir. Bu mefkûre memleketimizde önce gayri müslimlerde, Arnavutlarda ve Araplarda, en sonra da — Osmanlı Devletini Türkler teşkil ettiği için — Türklerde kendini göstermiştir.

Muasırlaşmak cereyanına tâbi olan Tanzimatçılar, muhtelif unsur ve mezheplerden mürekkep vâki bir milletten iradaî bir millet yapmak mümkün olduğu kanaatinde idirler. Osmanlı tabirine verdikleri yeni mâna, devlet ile unsurlar arasında, bilhassa Türkler hakkında zararlı neticeler yaratmıştır; iktisadî, dinî ve siyasî müesseselerimizin bozulması bunun neticesidir. Hakikatte ise Türklük cereyanı Osmanlılık'ın muarızı değil, aksine, onu kuvvetlendirici bir unsurdur; «Türklük, kozmopolitliğe karşı İslâmiyet ve Osmanlılık'ın hakikî dayanağıdır.»

Asırlarca önce İstanbul'da teşekkül eden kozmopolit zümre, ken-

(3) Daha fazla izahat için bk., F.A. Tansel, *Mehmed Âkif, Hayatı ve Eserleri*, İst. Kanaat Kitabevi, 1945, s. 51, 63 v.d.

dini, verdiği *şehri* ünvanı ile esas Türk unsurundan ayırmış, bütün milliyetlere düşman kesilmiştir. *Türk* kelimesine verilen hakaret dolu mânalar, bu Türk düşmanlığını gösterir. Türkçülerin gayesi muasır bir İslâm Türklüğü'dür; muasırlaşmak lüzumunu anladıkları için, İslâm olmayan kavimler hakkında da, içinde bulunduğumuz medeniyet asrının icabettirdiği hürmeti göstereceklerdir.

Muasırlaşmak denilince, o cemiyetin, gittikçe ilerliyen ilim ve sanatta hiç bir milletten hiçbir surette geri kalmıyarak üstün bir mevki kazanması anlaşılır. O cemiyet, umumî medenî hayat içinde müşterek bir insan hayatı yaşar. Bu aile ve devlet hayatının hususiyetine, kavim ve ümmetin gerektirdiği millî terbiyeye aykırı değildir. Muasırlaşmak şekilce, hayatça Avrupalılara benzemek sayılmaz; «Ne zaman malûmat ve masnuat iktibas ve istirası için Avrupalılara ihtiyacıktan müstağni olduğumuzu görürsek, o zaman muasırlaşmış» sayılabiliriz.

Din, milletler arasında müşterek bir ruh yaratır; Avrupadaki milletlerası şefkat ve yardımlaşma Hıristiyanlara inhisar eder, milletlerarası hukuk, Hıristiyan devletlerin imtiyazı hükmündedir; nitekim Balkan Muharebesi, Avrupa vicdanının Hıristiyan vicdanından başka birşey olmadığını göstermiştir. «Türk mütefekkirleri Türkleri inkâr ederek beynel-edyan bir Osmanlılık tasavvur ettikleri zaman İslâmlaşmak ihtiyacı duymuyorlardı; halbuki türkleşmek mefkûresi doğar doğmaz İslâmlaşmak ihtiyacı hissedilmeğe başladı».

«Buhranlı zamanlar mefkûrelerin hilkat günleridir. Mefkûreler, millî felâketlerin kalbleri birleştirerek umumî bir kalb yaptığı hengâmlarda, bu müttehit kalbten doğar; sonra taazzuv devresinde tedricen dalbudak atarak çiçekler ve yeni müesseseler meydana getirir.» Bizim için tam bir terbiye üç kısımdan, Türk, İslâm ve asır terbiyesinden ibarettir. Kaideci, fakat ananesiz bir milletiz; halbuki ananeler, bir müessesenin muhtelif zamanlardaki şekilleri arasında yalnız bağ teşkiliyle kalmaz, bütün müesseselerin hangi kökten meydana geldiğini de göstererek bunları birbirine bağlar. Bir yandan tarihli, ananeli bir millet haline gelmeğe, öte yandan asrın fen, sanat felsefe ve tekniğine millî ananelerimizi aşlamak ihtiyacındayız; ancak bu takdirde muasır bir İslâm-Türk medeniyeti hâsıl olacaktır. «Milliyet fikri kuvvet buldukça, İslâm ümmetçiliği fikri de o derecede karşılanaçağı için mevcut ve harsı takviye edecektir».

Buraya kadar Ziya Gökalp'in *Türkleşmek, İslâmlaşmak, muasırlaşmak* seri makalelerinde⁴ geniş ölçüde izah ettiği fikirlerini hü-âsa ettik; görülüyor ki Türklük mefkûresinin inkişafı hiçbir zaman Osmanlılık ve İslâmlık mefkûrelerine aykırı değildir; bilâkis, muasır nedeniyet seviyesine erişmiş bir Türklük, ilâmiyeti de takviye edebektir.

Gökalp'in, milliyet münakaşalarının cereyanı sırasında yazdığı nakalelerinin neşrine devam edilirken Prof. Fuad Köprülü de *Türk-ük, İslâmlık. Osmanlılık* makalesi ile fikirlerini ileri sürdü.⁵ Hırisiyan âlemindeki millî uyanıklıktan sonra, İslâm dünyasının milliyet esaslarına uzun müddet kayıtsız kalması mümkün olamazdı. Türkler sırlarca kavmiyetlerini inkârdan sonra, hâdiselerin uyandırıcı tesirleri karşısında mânevî bir mevcudiyet elde etmek lüzumunu anladılar. *Osmanlı* adı altında muhtelif unsurlar asırlardan beri birer vahlet teşkil ettikleri halde, ondan mahrum kalan Türklerdi. Türk milliyetperverliği tarihin bu gibi zaruretleri karşısında tabii olarak neydana gelmiş bulunuyor; onu sahte, veya filân şahsa, zümreye mal etmek ilmî hakikatlere muhaliftir. Bugünkü Türklük müdafilerinin naksatları Osmanlı bayrağı altında şuursuz bir hayat geçiren Türkere millî bir vicdan kazandırmak, böylece İslâm beynelmilellğine kuvvetli bir unsur dahil ederek onunla beraber Osmanlı Saltanatı'nın ta sarsılmış dayanaklarını yeniden kuvvetlendirmektir. Millî lisan ve millî tarihin unutulması, diğer tabirle dil ve ananelerimizi kaybetmemiz bir çöküntü sebebi halini almıştır. Bu unutkanlığın neticesi olarak milletin ismi olan *Türk* adı ortadan kalkmış, yerini diplomatik bir ünvanndan başka birşey olmayan *Osmanlı* devlet adı almıştır; haluki Osmanlı Devleti herşeyden evvel bir Türk-İslâm saltanatıdır. Merkezî kuvveti evvelâ Türklük, sonra ona bağlı Araplıktır. Manevî birlik teşkil etmeyen Türklük ve âciz bir İslâmlık, Osmanlı İmparatorluğunun muhtaç olduğu merkezî kuvveti teşkil edemez. Osmanlıları parçalamaktan ancak Türklerin millî bir mefkûreye sahip olmaları kurtaracaktır. Tanzimat devrinde bir Osmanlı kavmiyeti mevcut

(4) Bu makaleler önce *Türk Yurdu* mecmuasında (1913) tefrika olunmuş (C. III, 331, 367, c. IV., 480, 565, 753, c. V., 805, 1088, c. VI., 2053, 2179); ayrıca kitap hâlinde de basılmıştır (*Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak, İst., Yeni Mecmua* neşri, 918).

(5) *Türk Yurdu* mec., c. IV., s. 692 v.d., 1913.

sayıldığından, memleket bu müddet zarfında iç sarsıntılardan kurtulmamıştır. «Türkler ne zaman millî bir vicdana malik olurlarsa İslâmiyet ve Osmanlılık ancak o zaman muhtaç olduğu kuvvei merkezi yeye kavuşacak ve heyeti hâzıraî siyasetimiz, anasının inkişafı millileriyle müterafik olarak bir ahengi tam dairesinde ilerileyecektir».

Din, milliyetlerin teşekkülünde en çok tesiri görülen âmillerden biridir; fakat bu ehemmiyet, onun başlıbaşına bir kavmiyet vucud getireceğini isbat etmez, bunun en vâzih delili Hıristiyanlık âlemidir. Dinin bu hususta vazifesi, aynı dine bağlı muhtelif milliyetler arasında da bir beynel-milellik meydana çıkarmaktan ibarettir. Biz, aynı din mensup kavimler arasındaki din kardeşliğinin daha şuurlu hal almâsını istiyoruz; fakat bunun kıymeti haiz olabilmesi için herşeyden önce İslâm kavimlerinin kendi manevî birliklerini anlamaları icabeder. Türklerle Arap kavimleri arasında anlaşmazlığa sebep olacak hiçbir şey yoktur. Türklük, İslâmlık ve Osmanlılığın yükselmesi, Türklerle beraber sair İslâm unsurlarının millî bir uyanıklık göstermeleri ile mümkün olacaktır.

Osmanlı kelimesi bir devlet ünvanıdır ve *Osmanlı*, Türklüğün Araplığın, Rumluğun, Ermeniliğin heyeti mecmuası demektir; orlardan ayrı ve müstakil bir Osmanlı mefhumu anlaşılabilir. Türk ve İslâm vicdanları haricinde hakikî mânası ile bir Osmanlı vicdanı yoktur.

Maksadımız Türklük, Osmanlılık ve İslâmlık'ın beraber yükselmesini temindir; böyle bir çalışma, medenî hayata birkaç asırdan beri hakkıyla karışmamış, asrın ihtiyaçlarına tamamıyla vâkıf olamamış büyük bir kitleyi, büyük Türk milletini, bugünkü medenî âlemin faaliyetine iştirak ettireceği, insanlığa yeni bir kemiyet kazandıracak için necip ve insanidir.

Gerek Ziya Gökalp'in, gerek Fuad Köprülü'nün üzerinde durdukları müşterek esas, *Türklük* mefkûresinin inkişafı ile *İslâm Birliği*'ni de kuvvetleneceğidir. Ahmed Agayef de, Türklük mefkûresine muarî ve İslâmlık mefkûresinin müdafii Süleyman Nazif'le münakaşalarından da Türklük taraftarlarının Türkleri Araplardan ayırmağı değil, ilk kavmi inkişaf, terakki ve teâli ettirerek yekdiğerine şuurlu bir surette, metin ve hususî esaslar üzerinde yaklaştıрмаğı emel edindikleri fikrini ileri sürer. İslâmiyetin inkişafından Türklerin tesirini ve 190

akılâbının İslâm âlemini uyarıdırma bakımından ehemmiyetini izah e «Arap Türksüz ve Türk Arapsız yaşayamaz» neticesine varır».

B. ESERDE MÜDAFAA EDİLEN İCTİMAÎ, SİYASÎ FİKİRLER

Buraya kadar, 1913 de, milliyet mefkûrelerinden hangisinin bün- emize daha uygun olduğu hakkındaki münakaşalar sırasında Türk- k müdafilerinin uğradığı tarizlere karşı mütefekkirlerimizin tari- ve ictimaî şartları gözönüne alarak ileri sürdükleri fikirleri kısaca ılatmağa çalıştık. Böyle bir izahat, Ömer Seyfeddin'in *Millî Tecrübe- den Çıkarılmış Amelî Siyaset* adlı eserindeki mülâhazalar hakkın- da fikir vermiş oluyor; çünkü müellif aynı maksatla yazdığı ese- nde aynı fikirlerden hareket etmektedir ve kitabını, yukarıda kay- ettiğimiz münakaşalardan sonra, 1941 de neşretmiştir. Acaba, Ziya ökalp ve Fuad Köprülü'nün yazılarından farklı olarak Ömer Seyfed- n ne gibi fikirleri ileri sürmüştür? İşte bu noktadan hareketle *Millî rübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset'e* dair bilgi vermeğe çalışaca- z.

Ömer Seyfeddin'in Osmanlılık mefkûresine ait fikirleri evvelkiler- n farksızdır; onlara ilâve olarak, Türklerin milliyetlerini inkârları layisiyle de milli birlik fikirleri kuvvetlenen azınlıkların Türklerin fletinden faydalandıklarını, 1908 Meşrutiyetinden sonra Osmanlı buslarından Boşo ve Kozmopolidi Efendilerin vatanperlik maske- altında Türkleri alkışlarken, bir Salibiyun ittihadı olan Balkan akını memleketimizde kurduklarını, ancak Balkan felâketinden ra bunun farkına vardığımızı kaydediyor.

Ömer Seyfeddin'e göre bizim için en elverişli mefkûre Türklük'- ; bu mevzuda daha önce neşredilenlerden farklı olarak, azınlıkla- en kesif bulunduğu coğrafi sahalar, hayat tarzları, takibettikleri aset, istatistiklere göre nüfuslarının miktarına dair malûmat ve-

(6) *Osmanlı İnkılâbının Şark'ta tesirâtı, Süleyman Nazif Bey'e, Cevaba Cevap, İs- yette Dâva-yı milliyet, (Türk Yurdu mec., c. IV., s. 520, 702, 825, c. VI., 2320, 2381).* yman Nazif'in cevapları için bk., *İctihad* mec., nu. 71, 74, 75, 76, 11 Temmuz, 11,8 ve Ağustos, 1329/1913). Yusuf Akçura'nın *Milliyet Fikri ve Millet Muharebeleri* de bu la yazılmıştır (*Ayn. mec., c. III., s. 260 v.d.*) *Türk Yurdu* ile *Peyan* gazetesi arasında n münakaşalar münasebetiyle İsmail Gasprenski'nin Kırm'da çıkan *Terceman* gazete- neşrettiği *Türklük-Osmanlılık* makalesi *Türk Yurdu* sütunlarına da alınmıştır (c. VI., 191 v.d.).

rır; muhtelif zümrelerin kendilerini niçin Türk sayabileceklerini izahla, İslâm beynel-milleliğine temas ediyor; Türk ve Arapların mefkûreleri müsterektir, her ikisi de İslâmdır. Türklerin milli mefkûres kuvvetlenip kan kardeşlerini kurtarmak, İslâm Birliği vücade getirerek Müslüman milletleri Hıristiyanlara karşı müdafaa etmektir. Arapların mefkûresi de bundan başka birşey değildir. Türklerin yükselmesi Arapların yükselmesi demek olduğunu bilen birçok Araplar vardır ki bu gün bir Türkten ziyade Türkçü'dürler. Din unsuru, Kürtle de aynı mefkûreye bağlamaktadır.

Hıristiyan beynelmilleliğinin, yani «Avrupalıların yegâne gaye ve düşüncesi son İslâm hükümeti olan Türkiye'yi ve Türkleri mahve mektir». Lehistan'ın nasıl haritadan silindiğini izah eden Ömer Seyfeddin, aynı usûlün, Türkiye'nin mahvı için de takibedildiğini, düşmanlarımızın önce Hıristiyan, sonra İslâm unsurları bizden ayırdıklarını Hürriyet ve İtilâf namı altında Türklere ve Türklüğe karşı harp atıklarını, maksatlarının Lehistan'daki *muhalefet hakkı* gibi söz: «Meşrutiyeti meşrua ve ademi merkezîyet» olduğunu; bu maksat gizlemek için gazetlerinin başına Türk unsurlarından budalaları girdiklerini kaydeder. Hürriyet ve İtilâf'ın reisini, ikinci reis ve birik azasını Türkler'den seçmesi, gizli maksadını açığa vurmamak içindir. Nitekim Arnavutlar ayaklandırılmış, ordu fesada verilmiş, kabildövrilerek Meclis dağıtılmış ki bu sırada Meclis Ayan Reisi ve Dalıye Nâzırı Türk düşmanı bir Arnavut idi. Bütün bunlar meşrutiyet meşruayı kurtarmak için yapılmış gibi gösterilmiştir. Avrupalılar dediği gibi, «ölüp ölüp ölmeyen». Türkleri Türk ruhunu uyandırmıştır, bu ruh, ikinci defa Türkleri, Türklerin vatan ve istikbalini kurtaran İttihad ve Terakkî Cemiyetidir. Edirnenin geri alınması, düşmanlarımızla en hafif ve muvafık şartlarla muahedeler yapılması, iç birtakım vicadanını, vatanını para ile satabilir me

Türkiye'nin yeniden canlanmasına rağmen düşmanlarımız emellerini tatbikten geri kalmamış, Hürriyet ve İtilâf oyununda devam etmişlerdir. Ömer Seyfeddin bu oyunun planını altı maddede açıklar : 1 — Şarki vilâyetlere fuzulî bir Ermenistan adı takarak Osmanlı Makedonya'ya çevirmek, 2 — Genç Türkler'e muhalif bir parti teşkil ederek hükûmete rahat vermemek ve daimî bir anarşi tesis etmek, 3 — Bu fırkayı, gizli maksadında daha kolay muvaffak etmek için Hürriyet ve İtilâf gibi birtakım vicadanını, vatanını para ile satabilir me

şuşül - millîye Türklere teşkil ettirmek, 4 — Türklere teşkil ettirdikleri bu kuvvete paraca muavenet ederek ve onları politika heyecanları içinde yaşatarak memleketin bütün servet ve ticaret menbalarını yağma etmek, 5 — Eskiden Hürriyet ve İtilâf, Genç Türklere muhalif olarak nasıl ademi merkezîyet iddiasını zâhiri bir siper yaptı ise, bu sefer de Türk milliyetperverliği ve Türkseverliği bahane edilerek liberal ve umumî bir Osmanlılık, radikal bir Tanzimancılık iddia ettirmek, 6 — Partiyi teşkil etmezden evvel muhalefetsiz meşrutîyet olmaz fikrini yavaş yavaş propoganda ederek Türkleri ayırmak ve muhalefete zemin hazırlamak».

Acaba, böyle bir düşman oyununa karşı alınacak tedbirler nelerdir? Ömer Seyfeddin bunun cevaplarını da veriyor: 1 — Şark vilâyetlerimizdeki halkın çoğu Türk ve Kürtler'dir; bunlar fesatlara kapılıp firkalara ayrılmazlarsa, orası hiçbir vakit Ermenistan olmaz, iktisatca da hâkimîyet ve tefevvuk kazanabilirler. 2 — İttihad ve Terakkinin mefkûresi önce Türkleri kuvvetlendirip yükseltmek, düştükleri gaflet ve cehalet uykusundan uyandırmak, sonra bir İslâm beynel-millîliğini teşkilidir; böyle bir fıkradan hiçbir Türk ayrılmayacak ve anarşi ortadan kalkacaktır. 3 — Bu kuvvetle karşısında muhalif bir fırka hiçbir zaman tutunamaz; muhalif bir fırka teşekkül etse bile, hiçbir kuvvet Türkiye'yi felâkete sürükleyemeyecektir. 5 — Balkan Harbi'nden sonra artık Türkiye'de Bulgar, Sırp, Arnavut unsurlar kalmadığından, düşmanlarımızın edebilecekleri bir iddia kalıyor: Türk milliyetperverliği, Türk müteassıplığı aleyhinde; bir Osmanlılık, radikal bir Tanzimatçılık lehinde bulunmak.. Ancak bunda muvaffak olabilecekleri şüphelidir. 6 — Muhalif fırkayı teşkil etmek isteyenler, muhalefetsiz meşrutîyet olmaz fikrini yaymak isteyeceklerdir, bu maksatla içimizdeki Hıristiyan unsurları kışkırtacaklar, onlar, az olmakla beraber Avrupa'daki Hıristiyan beynel-millîliğinden kuvvet alabileceklerdir. «Türkler ittihatlarını muhafaza ederek millî ve siyâsî müesseselerinden ayrılmazlarsa, Türkiye yaşar». Araplar da bu fikri destekleyeceklerdir; çükü Türk-Arap mefkûresi aynıdır: «Türk mefkûresi, aynı fikirle Şarka doğru gitmek ve Asya'yı kurtarmaktır; Arap mefkûresi yine aynı fikirle Garbe doğru gitmek, Afrikayı kurtarmaktır». Asya ve Afrika'daki İslâm dünyasını ancak bu iki kardeş ve dindaş millet kurtaracaktır.

Ömer Seyfeddin, Türkiye'nin ayakta durabilmesi için alınması

gereken bu tedbirleri kaydettikten sonra, hiç bir Türkün İttihat ve Terakkiden ayrılmamasını tavsiye eder ve mefkûremizin birinci derece Türk, ikinci derece İslâm kalmak olduğunu söyler. Mefkûresiz Türkler ise üç türlü ruh hastalığı ile malûdür: Bedkârlık, bedhâhlık, bedbinlik.

Bedkârlar, milliyetten ve dinden haberleri olmadığı için, kendilerinin şahsî menfaatleri karşısında en mukaddes şeyleri ayak altına almaktan çekinmeyen kimselerdir. *Bedhâhlar*'ın da millî ve dinî mefkûreleri, Türkiye ile alışverişleri yok gibidir; vatanın felâketini zevkle seyreder, müteessir olmazlar. Akla gelmez korkunç şayialar çıkararak, memleketin daima fenalığını isterler; felâketler onları âdetâ bir bayram gibi sevindirir. *Bedbinler*, millî mefkûreyi idrak istidadında yaratılmadıklarından, derin bir yeis içindedirler. En iyi, en makul hareketleri beğenmezler; yeni eski herşeyin aleyhindedirler. Mefkûresizlik ve iradesizliğin neticesi bedbinlikten doğan bedhâhlık, bedkârlığı meydana getirir. Her üçü de birbirine bağlı bu ruh hastalıklarının cemiyetimize zararları meydandadır.

«Mefkûresiz ve milliyetsiz Türkler'in tekrar toplaşarak vatana felâketler hazırlamalarına mâni olmak bizzat İttihat ve Terakki'nin vazifesidir sanıyoruz. Türklerin ve vatanın mukadderatı, düşman kuvvetlerin eline geçmemelidir. Böyle gaddar ve renksiz bir kuvvet, 600 senelik bir hükûmeti altı hafta içinde mahvetmeğe kalkacak kadar kudurmuş bir cinayet gösterdi. Türklerin bu büyük ve siyasî müessesesi her ne suretle olursa olsun, bizim ayrılmamıza, ayrı ayrı zümrelere bölünerek şahsî ihtiraslar peşinden koşmamıza, düşman entrikalarına alet olmamıza mâni olmalıdır.

«Kanlı hâtıralarını asla unutamayacağımız millî tecrübelerden artık ameli bir şahsiyet çıkıyor; işte Türk ve Müslüman siyasetidir. Türkiye ancak bu iki kuvvetin sayesinde yaşayacak... Türklük kuvvetlenip yükseldikçe, millî ve dinî mefkûresine yaklaşacak ve her dakika kuvvet lâzım olduğunu ve kuvvetin de ancak ittihattan doğduğunu, kuvvetlendikçe daha ziyade anlayacaktır» cümleleriyle sona eren *Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Ameli Siyaset'in* Türklük-İslâmlık mefkûrelerini müdafaa ve Türkiye'de millî birliği temin için İttihat ve Terakki'nin güvenilir bir fırka olduğunu propaganda gayesiyle yazıldığı anlaşılıyor.

1914 de İstanbul'da, belki, siyasî maksatla yazıldığından gizli bir isimle, Tarhan mahlâsı ile neşrolunan otuzsekiz sayfalık *Millî Tecrü-*

elerden Çıkarılmış Ameli siyaset'in muhteviyatını, yazıldığı devir-
teki millî mefkûre münakaşalarını da gözönüne alarak tanıtmağa
çalıştık. Millî mefkûrelerden hangisinin bünyemize uygun olduğu
hakkında münakaşalar münasebetiyle 1913 de Ziya Gökalp ve Fuad
Köprülü'nün Türklük ve İslâm Birliğine dair fikirlerine, Ömer Sey-
eddin'in, misal ve delillerin fazlalığı dışında birşey ilâve etmediği gö-
rülüyor. Eserin hemen hemen yarısını işgal eden orijinal tarafı, İtilâf,
ittihat ve Terekki fırkaları, Türkiye'nin iç ve dış düşmanlara muka-
emeti ve kuvvetlenebilmesi için nasıl bir yol takibi gerektiği, bunda
ıvaffakiyeti önleyen kimselerin malûl bulunduğu içtimai ruhi has-
sırlara dair siyasî mütalâa ve tahlilleridir.

II

ÖMER SEYFEDDİNİN

TARHAN MAHLÂSİ İLE NESRETTİĞİ ON ŞİİR

Ömer Seyfeddin'in şiirlerinden *Kızılmak* ile *Doğduğum Yer,*
Şük, Ali Canib Yöntem'in eserlerine alındığı için bilinmektedir; di-
ğerleri mecmua sayfalarında dağınık hâlde kalmıştır. Biz kırk kadar
manzumesini tesbit ettik. Bunlar tedkik edildiği zaman, *Genç Kalem-*
ler'deki faaliyetinden önce yazdığı şiirlerin hepsi aruz vezni ile, *Tev-*
fikret, bilhassa Ahmed Hâşim tesirinde olduğu görülüyor. *Genç*
alemler'e dahil olduktan sonra her iki vezni de kullanmış, yaşadığı
evrin başka şairleri gibi hece veznine temayülû gittikçe artmıştır.

Ömer Seyfeddin'in manzumelerinin hiçbirisi Türk millî nazım şe-
killeri ile yazılmış değildir; pek azı Mesnevi, çoğu Garb klâsik şekille-
yledir. *Türk Sözü* mecmuasında Tarhan mahlâsiyle neşrettiği yedi
manzume bu bakımdan istisna teşkil eder. Koşma başlığını taşıyan bu
yedi manzumede mısraların kafiyeleşmesi ve Hece vezni kalıbı (6+5)
şekliyle halk şairlerimizin yazdığı Koşmalardan farksızdır; fakat
kavzularının şahsî olmayıp, millî meselelerle alakalı, destanî olması
ve koşmaları, saz şairlerimizin eserlerinden ayırır. Yine Tarhan mah-
sası ile, lâkin Koşma değil, *Yüksek Aydınlıklar,* *Niyaziye,* *Güneş baş-*
*lığı*yle neşrettiği manzumeleri de, mevzuca Koşmalarından farksızdır.

Ömer Seyfeddin'in Tarhan imzasıyla basılan on şiirine rastladık
mahlâsı bilinmediği için bugüne kadar ona ait olduğu meçhul kalan
on manzumelerin neşirini faydalı buluyoruz. Manzumeleri, neşir tarih-
lerine göre sıraladık; muhtelif defa basılanların tenkidli tabını veri-
ruz :

I.

YÜKSEK AYDINLIKLAR

«Neye dalgın duruyorsun?» diyerek,
Omuzuma dokunmuştu o melek.

Neye dalgın duruyorsun? Dumanlanan gözlerim
Benim değil sanki şimdi: Etrafında bir sis var.
Susuyorum, söylesem de duyulmuyor sözlerim.

Duymuyorsun ey sevgilim! Deniz, tufan, dağ ve kar
Yığınları arasından geceleri yırtarak
Doğan güneş yaratıyor asırlardan bir bahar.

Görmüyorsun bu sabahı, duymuyorsun bu uzak
Şenlikleri, na'raları, bana gelen sesleri:
Viraneler çiçeklenmiş, kalmamış buz, çöl, kurak.

Benim gözüm orda, işte o güneşte: «İleril!»
Diye esen rüzgâr da mı dokunmuyor zülfüne?
Görmüyorsun, bu aydınlık dolduruyor her yerü.

Beyaz kuşlar, altın oklar uçuyor.. Sen gene
Görmüyorsun, benim gözüm orda.. Lâkin hak biraz
Sen de biraz yükseklere, denizlere, engine..

Bulunduğun bataklıkta hastalıklı sıcak yaz
Söndürecek gözlerinin nurunu, bak benimle,
Bak yukarı, aşağılarda hiçbir güneş parlamaz.

Bak yukarı, bak yükseğe, yükseklere ve dinle...
İşittiğin sada büyük Türklüğümün sesidir.
İşte sana gönderdiğim bir güneştir elimle

Bir güneş ki vicdanlara hayat, ümit getirir,
Bu güneştir büyük duygu, büyük emel mabedi,
Benim ruhum bu güneşe doğru çıktı, eridi.

«Neye dalgın duruyorsun?» diyerek
Beni artık uyandırma ey melek (7)

II.

NİYAZI'YE

Geçen sene bu vakitti.. Hainler
Öldürdüler seni orda, «Türk» diye.
Türk'ün senin unutmadı, âh eder,
Lânet eder o vefasız ülkeye...

Senin öcün alınmalı.. Her Türk'ün
Bu en büyük vazifesi, borcudur.
Senin öcün alındığı şanlı gün
Şark diyecek Garb'e, «Artık orda dur!»
«Şimdi Türkler uyandılar.. Bir Türk'ün

«Kanı bütün bir Türklüğün kanıdır.»
Ey Avrupa! Sen ağlarken biz düğün

Yapacağız... Akıttığın kanlarda
Doğacak ruh: Türk Mehdisi Ak-Han'dır!
Bekle onu tarihteki şanlardan... (8)

III.

GÜNEŞ

Aydınlıksız, nihayetsiz bir gece..
Turan dalmış bir granit uykuya,
Düşman sarmış her tarafı gizlice.

Hep çöl olmuş mamureler.. Dağ, kaya,
Orman, ırmak.. Bütün varlık bir hiçe
Dönmüş! Ölüm kanat salmış Altay'a...

Eski Hanlar, Hakanlıklar batarak,
Bozkurt esir düşmüş beyaz ay'ya,
Tanışmıyor Uygur, Tatar, Sart, Kazan.

Türk Milleti karanlıkta şaşırmış,
Afyon yutmuş, uçuruma yatarak,
Süldhını mağlûpları aşırması.

Bu karanlık böyle sürmez... Bir sabah
Güneş doğar, aydınlanır ortalık,
Uyanınca Turan çekmez artık âh...

*Şimdi bile bir çoğumuz uyandık,
Gün doğarken, birbirini unutan
Bu kardeşler kalır mı hiç dağmık?*

*Birleşirler, öç alırlar... Hepimiz
Kurtuluruz bu kâbustlu uykudan,
Ey güneş doğ, ey güneş doğ da biz (9)*

Uyanalım şu granit uykudan!

IV.

KOŞMA

*Ey Türk genci! Aç gözünü azıcık
Etrafına bir dikkat et, gördüğün
Hayal değil, hakikattir, pek açık,
Pusu kurmuş herkes sana bak bugün..*

*Medeniyet ateş, demir eliyle
Kan taşırtan, yuva yıkan seliyle
İlerliyor elektrik piliyle
Yapılır mı uçurumda bir düşün?*

*Artık uyan keyf zamanı değildir,
İçtiklerin bade değil, hep zehir,
Kuvvetlenip Carb'i korkut ve sindir,
Galip gel de, sonra, Türk'üm de, öğün... (10)*

V.

KOŞMA

*Çıktı yüzbin Türk'ün taşsız mezarı
«Turan!» diye yürüdükçe, önüne,
Rastgeldiğim derelerin suları
Ağlıyordu artık sönen ünüme...*

*Çamlibeller çöl olmuştu, bülbüller
Susmuşlardı, eski şenlik ne gezer;
Her tarafı kaplamıştı bir keder,
Çiriyordum en karanlık günüme...*

*Fakat umut doğdu yine karşımdan,
Türk'tü babam, damarında var o kan,
Yarınımı benzetirim bir zaman
Şan içinde geçen büyük ünüme... (11)*

(9) Bu mısra aslında da, her halde tertip vanlışı olarak bir hece eksiktir (*Türk Sözü*, Nu. 4. 1 Mayıs 1914.

(11) *Türk Sözü*, Nu. 6, 15 Mayıs, 1914.

VI.
KOŞMA

Umut güneşine doğru giderken,
Bir karanlık bastı, yoktu yoldaşım.
Hiç korkmadım fakat, «Belki pek erken
«Çıktık yola, dedim, ey garip başım..

«Durmayaalım, durmak zamanı değil,
«Durmak korku verir, bunu iyi bil!»
Yürüyeceğim ben, ey düşman eğil...
Uykuda geçmesin gençliğim, yaşım...

Aklımda yurduma yapılan vurgun,
Miskinlikten geldi o kanlı bozgun,
Dilerim Tanrı'dan düşersem yorgun
Olsun duracağım yer mezar taşım.. (12)

VII.
KOŞMA

Bülbülleri susmuş güzel ormanın,
Çağlayanlar şimdi durmuş, akmiyor.
Doğan güneş artık dağın, kayanın
Üstüne nurdan bir sorguç takmıyor...

Yollar تنها, gelmemişler gidenler,
Ufuklarda yağmur gibi yas çiler,
Sevgilimin ruhunda var bir keder,
Benim âhum yüreğini yakmıyor...

«Haydi» diyor, «Biz de artık ölelim,
«Mezarlıkta sağ yaşamak pek elim!»
Ben: «Sevdiğim, meyus olma, gülelim»
Derken, dönüp yüzüme hiç bakmıyor. (13)

VIII.
KOŞMA

Âh, ey Kızılırmak! Ağlıyor musun?
Dalgaların coşmuş, bilmiyor durmak,
Çöktü yüzbin ocak, ağlıyor musun? (15)
Ben geldim başına, isterim sormak :

(12) Türk Sözü, Nu. 7, 22 Mayıs. 1914.

(13) Türk Sözü, Nu. 11, 19 Haziran, 1914.

(14) Bu ve bundan sonraki iki şiir önce Türk Sözü, daha sonra Yarın mecmuasında eşredilmiştir; ilkinin esas alarak diğeriyle mukayeseli surette tabediyoruz. Türk Sözü başlığında şiirin başlığı Kızılırmak değil, Koşma'dır (Nu. 12, 22 Haziran, 1914).

«Yediyüz yıl evvel üstünden geçen (16)
«Türkler'in başına nedir bu gelen?»

Yasasız kalmışlar serserilikten,
Kaçmak isterlerse yol verme, sen ak!

Ak, boğulsun kaçan, acıma ona,
İster misin yurda haykuşlar kona?
Geçmek lâzım ise yok mudur Tuna?
Geriye bırakma, ak Kızılmak!» (14)

IX.

KOŞMA

Milletleri uyandırır uykudan,
Bir ateştir.. Alevi var, külü yok!
Hainlerin ödü kopar korkudan,
Kurtulunca yayından bu ateş ok...

Bu ateşin nuru ile esirler (18)
Zincirleri koparırlar, galeyana gelirler. (19)
Taht yıkarlar, baht yaparlar ve derler: (20)
«Durmayaalım, hakkımız var daha çok...» (21)

Mefkûre bu... Yok mu ey Türk, haberin? (22)
Bu mukaddes şeyle yanar içerin,
Aç gözünü, artık uyan, hem gerin,
Bırak çıksın kalbinden (23) şu ateş ok! (24)

X

KOŞMA

Fırtınadan sonra doğan güneğin
Parlak yüzü elmas saçar sulara,
Gölge yurdu ormanların en derin
Yerlerinde kalmaz artık hiç kara...

- (15) Krş., anlıyor musun
(16) Krş., yüzlerce
(17) Krş., Mefkûre
(18) Krş., nurlarıyla
(19) Krş., Zincirleri koparırlar, gelirler
(20) Krş., taht yaparlar, bilirler
(21) Krş., Hakkı... derler, «Vazifemiz daha çok!»
(22) Krş. Bu: Mefkûre...
(23) Krş., ruhundan
(24) Türk Sözü, Nu. 15, 18 Temmuz. 1914.

*Yeşillenir dallar baştan; bulutlar
Hızla kaçar, dere, tepe, dağ aşar;
Görünmeyen bir kuş öter, ve şaşar, (27)
Bu ansızın geliveren bahara!*

*Bahçesinde demin ölüm düşünen
İhtiyarcık gözlerini açarken (28)
Sanki umut bulur eski gençlikten, (29)
Cütmek ister pek uzak bir diyara! (30)*

Tarhan malâsiyle neşrolunan yukarıdaki on manzumede Balkan felâketinin uyandırdığı yeis kadar, maziden kuvvet alma ve aydınlık bir istikbal ümitlerinin de yer aldığı örülüyor. 1912-13 yıllarına ait, hepsi Hece vezniyle, yedisi Koşma başlığıyla yazılmış olan bu manzumeler milliyet fikirlerinin Türk sanatına tesirini gösterir ve Ömer Seyfeddin'in diğer şiirleri gözden geçirilince, bunlar bir dönüm noktası teşkil eder. *Millî Tecrübeden Çıkarılmış Amelî Siyaset* ise, Ömer Seyfeddin'in siyasi düşüncelerini aydınlatmakla kalmayıp, Türkiye'de milliyet fikirlerinin inkişafını tedkik edenler için de kıymetli bir ve kadır.

- (25) Krş., İhtiyar
(26) Krş., geçer
(27) Krş., hem
(28) Krş., İhtiyarcık zümrüt uka bakarken
(29) Krş., Hatırlar bir ümit geçmiş günlerden
(30) *Türk Sözü*. Nu. 16, 24 Temmuz, 1914.